

Latina pro historiky umění 9. lekce

- 1./ Převod vět z aktiva do pasiva
- 2./ Bezpředložkové vazby na otázku kam? kde? odkud?
- 3./ Latinské názvy míst - *Orbis Latinus*

Domácí příprava

Cvičení 8

1/ Vytvořte slovesné tvary ke slovesu *narrō, āre, āvī, ātum* – vypravovat a přeložte je do češtiny

3. os. pl. ind. impf. akt.

narrābant *vypravovali / vypravovaly / vypravovala*

1. os. pl. ind. préz. pas.

narrāmur *vypravuje se o nás*

2. os. pl. ind. impf. akt.

narrabātis *vypravovali jste*

2/ Přeložte z latiny a určete, se kterými pády se pojí použité předložky. (nová slovní zásoba *fābula, ae, f. příběh*)

Fābula pulchra dē castrō opulentō narrābat.

*Krásný příběh vypravoval o bohatém hradu. Předložka **dē** se pojí **ablativem**.*

Domácí příprava

Statua magna ante portam altam stat.

Velká socha stojí před vysokou bránou. Předložka **ante** se pojí s **akuzativem**.

3/ Přeložte do latiny a určete, se kterými pády se pojí použité předložky

Slavné sochy stojí v kostele.

Stātuae clārae in ecclēsiā stant.

In se v tomto případě pojí s **ablativem**, protože se jedná o in po otázce **kde?**

Zbožní knihovníci věnovali do klášterní knihovny (knihovny kláštera) svatou knihu.

Bibliothēcariī piī in bibilothēcam monasteriī librum sanctum dedicābant.

In se v tomto případě pojí s **akuzativem**, protože se jedná o in po otázce **kam?**

Převod vět z aktiva do pasiva

Tvary latinského pasiva slouží k vyjádření:

- a) **pasiva** (podmět je zasahován dějem, ale nevykonává ho např. české *jsem kreslen*)
- b) **media** (podmět je dějem zasahován a zároveň ho vykonává např. české *myji se*)

Do češtiny se latinské pasivum překládá:

- a) **slovesem v pasivu**
- b) **zvratným slovesem**
- c.) **je možné a často vhodné nahradit latinské pasivum aktivem a větu přeformulovat.**

Pozn. Každé české zvratné sloveso však nelze automaticky překládat do latiny pasivem. Např. českému procházet se odpovídá latinské ambulō. Informaci o českých ekvivalentech je nutné najít ve slovníku.

Vyjádření původce děje

V pasivních větách může (ale nemusí) být vyjádřeno, kdo nebo co děj vykonává tj. **činitel** (agens-životný původce děje) nebo tzv. **kauzátor** (neživotný původce děje).

V češtině se původce děje vyjadřuje 7. pádem. Např. *Kostel je zakládán biskupem.*

V latině se původce pasivního děje vyjadřuje:

a.) **předložkou ā/ab s ablativem pokud je původce děje životný**

Ecclēsia ab episcopō fundātur. – Kostel je zakládán biskupem.

b.) **prostým ablativem bez předložky pokud je původce děje neživotný**

Ecclēsia ornamentīs ornātur. - Kostel je zdoben ozdobami.

Převod vět z aktiva do pasiva

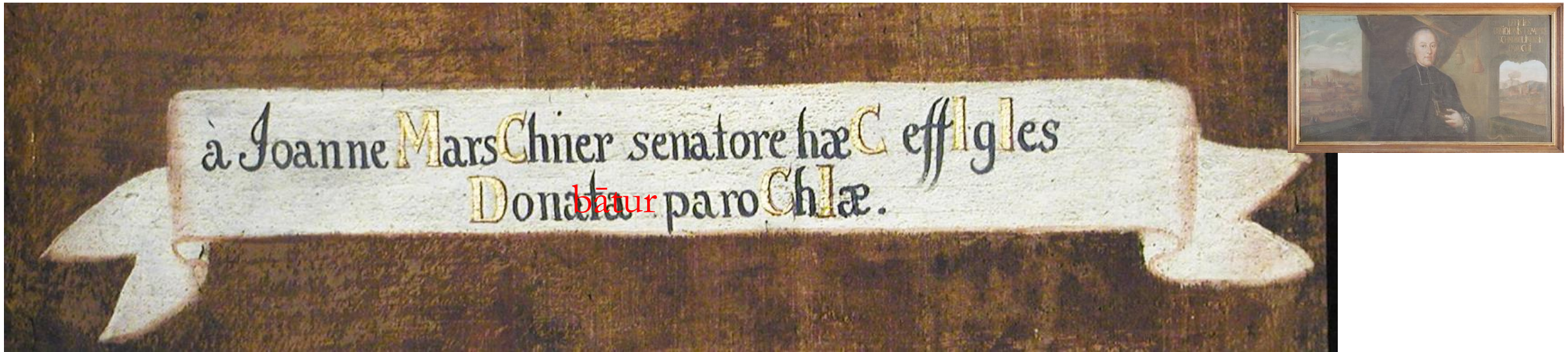
Větu, která obsahuje předmět v akuzativu lze (stejně jako v češtině) převést do pasiva. Původní předmět se stává podmětem, původní podmět se vyjádří ablativem s předložkou *ā*/ab nebo prostým ablativem a sloveso se převede do pasiva a upraví se tak, aby byla zachována shoda přísudku s podmětem.

Např. větu **Lapicīdae statuas delineant** – *Kameníci kreslí sochu*.

převedeme do pasiva **Stātua ā lapicīdīs delineātur** - *Socha je kreslena kameníky* takto:

1. Původně předmět v akuzativu (*stātuam sochu*) se stane **podmětem** (*stātua socha*)
2. Sloveso změní rod z **aktiva na pasivum** a zároveň se (v tomto případě) změní číslo z plurálu na singulár (*delineātur je kreslena*), aby byla zachována shoda s novým podmětem *stātua*, který je v singuláru.
3. Původní podmět *lapicīdae* bude v pasivní větě vyjádřen pomocí předložky *ā* s ablativem, protože se jedná o životného původce děje (*ā lapicīdīs kameníky*).

Vyjádření původce děje – příklad z praxe

Olomouc, m. č. Slavonín – fara portrét místního faráře F. Müllera v 70. letech 18. stol. namaloval autor nástropní výzdoby fary (J. D. Klein ml.); v pozadí pohled (od jihozápadu) na obleženou Olomouc a hořící Slavonín. Historický rok 1758 obsahuje chronogram v nápisu: EFFIGIES OBSIDIONIS TEMPORE SCHNOBOLINENSIS PAROCHI (Obraz obležení [Olomouce] v době [působení] slavonínského faráře); ten odkazuje k pohnutým okolnostem příchodu F. Müllera na faru. Podle nápisu na dorzu obraz do Slavonína věnoval r. 1803 olomoucký radní Jan Marschner: a Joanne Marschner senatore haeC effigies / Donata parochiae – Tento obraz věnoval na faru radní Jan Marschner.

Převod vět z aktiva do pasiva - cvičení

Přeložte do latiny, větu převeďte do pasiva a znovu přeložte.

1/ Učený sochař zdobil krásnou knihovnu.

Statuārius doctus bibliothēcam pulchram ornābat.

Krásná knihovna byla zdobena učeným sochařem.

Bibliothēca pulchra ā statuariō doctō ornabātur.

2/ Zbožné ženy korunují nádherné sochy.

Fēminae piae stātuās splendidās corōnant.

Nádherné sochy jsou korunovány zbožnými ženami.

Stātuae splendidae ā fēminīs piīs corōnantur.

Přeložte věty:

3/ Slavná kniha byla chválena.

Liber clārus laudabātur.

Slavná kniha byla chválena učitelem. **Liber clārus ā magistrō laudabātur.**

4/ Velké kláštery jsou zakládány.

Monastēria magna fundantur.

Velké kláštery jsou zakládány zbožnými mnichy. **Monastēria magna ā monachīs piīs fundantur .**

Bezpředložkové vazby na otázku kam? kde? odkud?

Užívají se u jmen měst, menších ostrovů a u obecných jmen domus *dūm* a rūs *venkov*.

Substantivum však nesmí mít u sebe další rozvíjející větný člen

Proto: *Brunnae v Brně* ale *in civitate Brunnā ve městě Brně*

otázka	pád		
Kam? (quo?)	ak.	Brunnam, Coloniā Agrippinā, Viennā <i>Rýnem, Vídně</i>	do <i>Brna, Kolína nad</i>
Kde? (ubi ?)	gen.	Brunnae, Coloniae Agrippinae, Viennae <i>Rýnem, Vídni</i>	v <i>Brně, Kolíně nad</i>
Odkud? (unde?)	abl.	Brunnā, Coloniā Agrippinā, Viennā <i>Rýnem, Vídně</i>	z <i>Brna, Kolína nad</i>

Bezpředložkové vazby – příklady z praxe

Odry, m. č. Kamenka, kaple sv. Trojice. Malý zvon ve věži, zavěšený na koruně tvořené šesti hladkými uchy, r. 1828 ulil *Leopold František Stanke* (zn. na úhozovém okraji: PER LEOPOLDUM FRANC(ISCUM) STANKE **OLOMUCII** ANNO 1828)

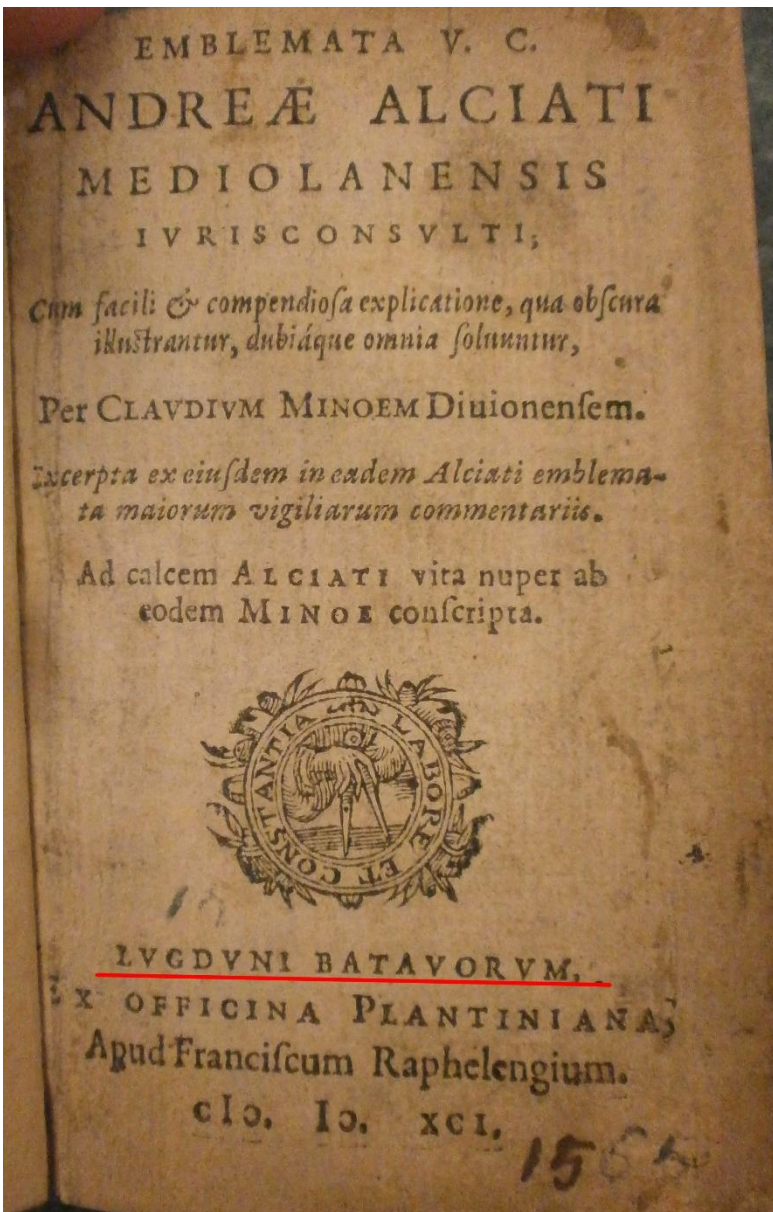
Kde? Ubi? gen. sg. Olomucii – *v Olomouci* nom. sg. Olomucium / Olomutium, ī, n.

Pouzdrány (okres Břeclav), kostel sv. Mikuláše. Zvon, na plášti s reliéfem sv. Mikuláše, ulil r. 1696 *Jan Křtitel Melack* (zn.: IOANN(ES) BAPT(ISTA) MELLACK ME FECIT **BRUNAE** A:(NNO) 1696). Na čepci nápis. vlys (modlitba) lemovaný reliéf. prstenci tvořenými liliemi a rozvilinami.

Kde? Ubi? gen. sg. Brunae *v Brně* nom. sg. Bruna (Brunna), ae, f.

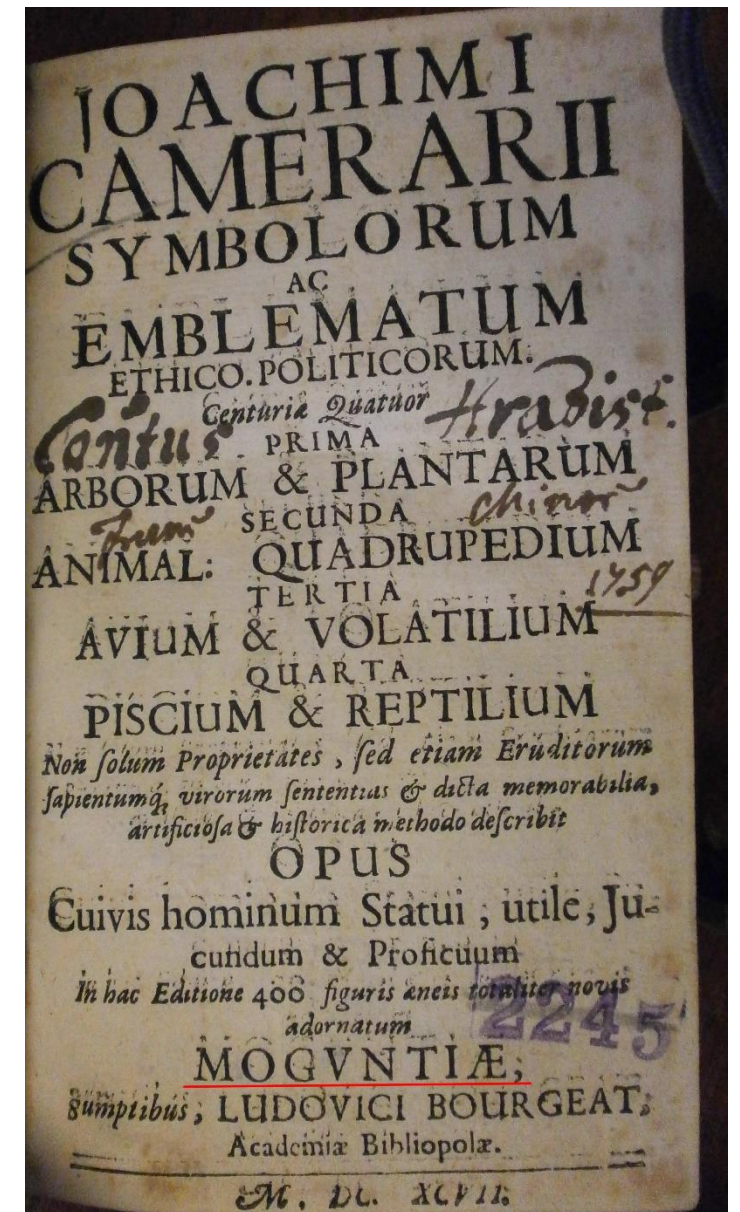
Latinské názvy míst - Johann Georg Theodor Graesse Orbis Latinus

Na otázku kde? gen. Lugduni Batavorum
nom. Lugdunum Batavorum – v Leidenu

Na otázku kde? gen. Antverpiae
nom. Antverpia – v Antverpách

Na otázku kde? gen. Moguntiae
nom. Moguntia – v Mohuči

Latinské názvy míst - Johann Georg Theodor Graesse Orbis Latinus

Orbis Latinus je latinsko-německý slovník latinských topografických názvů.

1. vydání slovníku r. 1861 publikoval J. G. Th. Graesse (1814-1855), knihovník, historik umění a literární vědec.

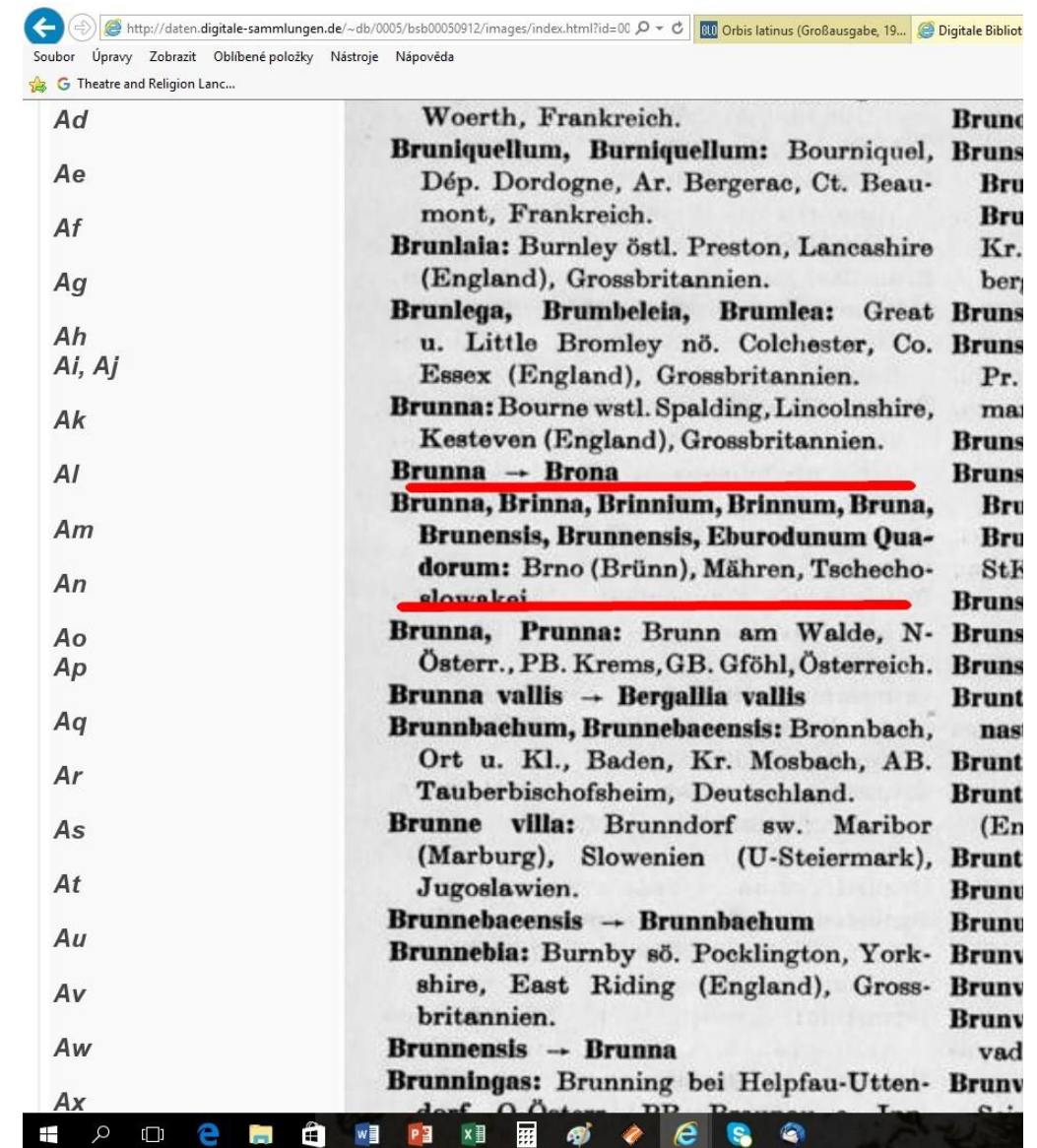
Ve 2. vydání z roku 1909 pak byl počet hesel téměř zdvojnásoben a obohacen zejména o středoevropské lokality. Spolu s možností full textového vyhledávání dostupné na:

<http://www.columbia.edu/acis/ets/Graesse/contents.html>

3. vydání (Graesse-Benedikt-Plechl) z r. 1971 pak zahrnuje 3 svazky. V digitalizované verzi na:

<http://daten.digital-sammlungen.de/~db/0005/bsb00050912/images/index.html?fip=193.174.98.30&seite=623&pdfseitex=>

(Dostupný v MZK – prezenčně ve studovně rukopisů a starých tisků SK3; FF-Ústřední knihovna, volný výběr 807.1-GRAE1-1).

Bezpředložkové vazby – cvičení

Přeložte: (*Mnichov* = *Monachium*, *iī*, *n.*; *Praha* = *Praga*, *ae*, *f.*) v Mnichově / Praze, do Mnichova / Prahy, z Mnichova / Prahy

v Mnichově; v Praze → Kde? Ubi? → gen. → **Monachiī; Pragmae**

Např. *Pictūra delineāta est Monachiī / Pragmae. Obraz byl namalován v Mnichově / Praze.*

do Mnichova; do Prahy → Kam? Quo? → ak. → **Monachium; Pragam**

Např. *Sculptor famōsus Monachium / Pragam missus est. Slavný sochař byl poslán do Mnichova / Prahy.*

z Mnichova; z Prahy → Odkud? Unde? → abl. → **Monachiō; Pragā**

Např. *Episcopus reverendissimus Monachiō / Pragā reversus est. Vele důstojný biskup se vrátil z Mnichova / Prahy.*

Bezpředložkové vazby – příklady z praxe

1. Obec Cholina Osada	2. Okres Olomouc	Hodnota	Zachování	Využití
EVIDENČNÍ LIST MOVITÉ KULTURNÍ PAMÁTKY		3. Kraj Severomoravský	4. Poř. číslo 1167	
	5. Název (označení) památky Obraz: Podobizna faráře z r. 1734	7. Umístění památky v objektu Na chodbě		
	6. Objekt, kde je památka uložena Fara ulice (náměstí) Cholina	8. Vlastník (správce, trvalý uživatel) Řím. kat. farní úřad v Cholině		
9. Popis památky (technika, materiál, rozměry, výčet částí, popř. počet kusů, jde-li o soubor) Olej na plátně, rozměry 126 x 98 cm. Postava faráře, sedícího v červeně potaženém křesle, oděného v kněžské roucho, přes pravou ruku přehozen tmavý plášť, levou hledí hlavu psa. Na tmavém pozadí zelená draperie. V levé rohu nápis: POSTREMVS FVERAT / GRADICIO PAROCVS / EX NORBERTI / SOBOLE PETRINVSEN.				
10. Časové, slohové a autorské určení Dle chonogramu z r. 1734.		11. Autor nebo výrobní označení		

V nápisu identifikujícím portrétovaného církevního hodnostáře se pokuste najít bezpředložkovou vazbu. Najděte pravděpodobnou chybu v transkripci nápisu.

POSTREMVS FVERAT
/ GRADICIO
PAROCVS / EX
NORBERTI / SOBOLE
PETRINVSEN (!)

Petr Inusen (?), který byl posledním farářem z potomstva Norbertova (to je premonstrátského řádu) na Hradisku.

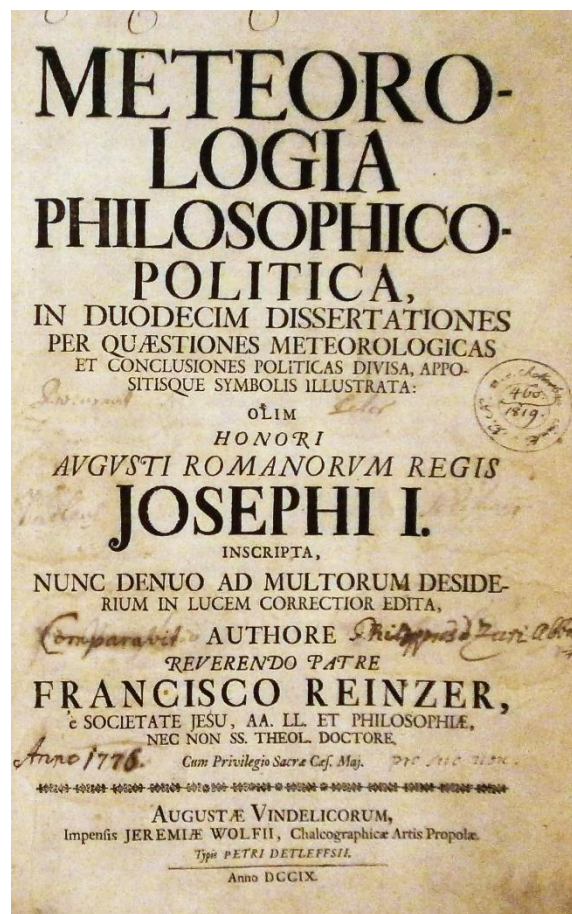
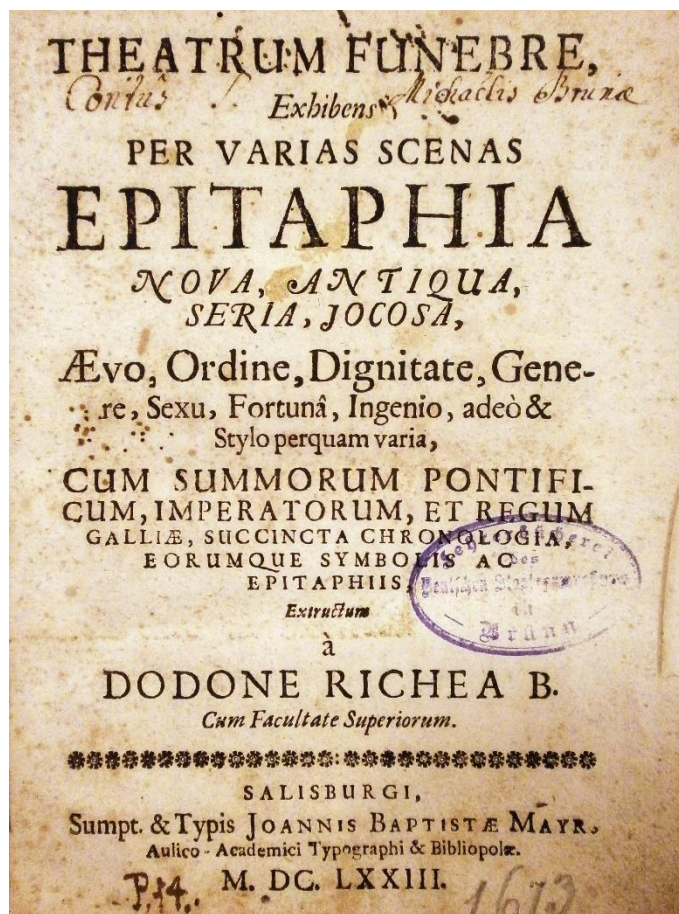
Domácí příprava

Cvičení 9

a.) V encyklopedii *Orbis Latinus* dostupné na:

<http://www.columbia.edu/acis/ets/Graesse/contents.html>

najděte místo, kde byly vytištěny následující tisky:

b.) Přeložte věty z latiny a určete mluvnické kategorie u substantiv, adjektiv a sloves:

Rōsae rubrae a feminīs bonīs et puerīs doctīs laudābantur.

Epicopus fāmōsus sacellum novum in monastēriō nōn fundat.

Liber opulentus ā magistrō clārō puellae bonae donātur.

c.) Přeložte do latiny:

Farář se nemodlil před vysokou bránou.

Krásná socha je v rozlehlém klášteře zdobena slavným rezbářem.

Velké a krásné sochy byly opěvovány učenými básníky.